

EDİTÖRDEN

Gülgün ÇİĞDEM¹

Kriz... İnsanlık tarihinin başladığı günden bu yana hep var olan, öngörmeye ve önlemeye çalıştıkça her seferinde daha farklı ve daha değişik şekillerde karşımıza çıkan, yadsınamaz bir olgu... Her karşılaştığımızda yeni dersler çıkardığımız, yeni tedbirler geliştirdiğimiz ancak her gelişinde insanoğluna büyük zararlar veren, ne tanımında, ne aşamalarında ne de çözümünde fikir birliği sağlanamayan, kuramsal tartışmalarla dolu bir olgu... Ve “*paradigma değişimleri*”ni de içerisinde barındıran güçlü bir olgu...

Tarihsel süreçte 1688’de İngiliz Devrimi ile başlayan, 1789 Fransız İhtilali ile en üst noktasına ulaşan *Aydınlanma hareketi* ile İnsan, - 15.-16. yüzyıl paradigmasının- kendi gelişimi ve daha iyi bir yaşam sürme arzusu için yeterli olmadığını görerek, ortaçağ kısıtlarından sıyrılarak, toplumu-insanı merkeze koymuştur² ve bilim, ön plana çıkmıştır.³ İngiltere’de başlayan ve kapitalizmin başlangıcına işaret eden bu süreç, 2008 küresel krizi ile bir kırılma noktasına ulaşmıştır. Buna ek olarak Covid-19 salgını ile yeni bir imtihan yaşayan, 1980’lerde yayılarak ana-akım iktisat haline gelen Neoliberalizm yerine yeni bir *paradigma değişimi* söz konusu olacak mıdır?⁴

Aydınlanma çağı ile öne çıkan bilimin amacı; -pozitivist anlayışa göre- gerçek dünyayı anlamak, açıklamak ve keşfetmektir. “Peki hangi tip düşünce bilim sayılmalıdır?” sorusu ancak 21. yüzyılda bilim felsefesi tartışmaları ile gündemde yerini almaya başlamıştır.⁵

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, gulguncigdem@gmail.com, ORCID ID. 0000-0001-5353-8638.

² Çüçen, K.A. (2005). Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökleri ve Eleştirisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (ILKE), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/217373>

³ Acar, G.T. (2008). *İktisadi Değiştirmek, Neoklasik İktisada Eleştirel Bir Yaklaşım*. Birinci Basım. İstanbul: İletişim Yayınları, s.17.

⁴ Kutlu, S. (2017). Neoliberalizm ve Sonrası: Makro İktisatta Değişen Paradigmalar. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(46), 147-164, s.147.

⁵ Kök, R. ve Şimşek, N. (2012). İktisat Biliminin Paradoksal Yapısı Üzerine. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni* 2012/101, s.1.

Aydınlanma çağından bu yana daha iyi bir yaşam ve doğayı kontrol altına almak arzusunda olan İnsan, bilimsel bilgiye, gerçeğe ulaşma çabaları içerisine girmiş ve çeşitli metotlar geliştirmiştir. Sorunları geliştirdiği teorilerle çözmeye çalışmıştır. İktisadi tarihe bakıldığında, bir süre kabul edilmiş ancak daha sonra sorunları çözmekte yetersiz kalmış ve geçerliliğini yitirmiş birçok teori olduğu görülmektedir. Bu teoriler, buldukları dönemde sorunları çözüme kavuşturabildikleri ölçüde mutlak doğru olarak kabul edilmiştir ancak daha sonra yerlerini mutlak doğru kabul edilen bir başka teoriye bırakmıştır.⁶

İktisatçılar, tercih sorunu ile karşı karşıya kalan bireyin davranışını inceleyip teoriler geliştirir, metodoloji ise iktisadın nasıl teori yaratacağını gösterir. Tony Lawson (2003)⁷'a göre iktisatla felsefe arasında bulunan metodoloji kaçınılmazdır çünkü tüm bilimsel araştırmalar metodolojik araştırmalara dayanmaktadır. Disiplinler arası bir sorgulamayı gerektiren iktisat metodolojisi, iktisadi kavramlar, teoriler ve temel düşünce ilkelerini sorgulayan, az sayıda iktisatçı ve felsefecinin ilgilendiği bir çalışma alanıdır. Bu noktada ülkemizin yetiştirdiği önemli iktisatçılardan biri olan ve derslerinde iktisat metodolojisine sıklıkla vurgu yapan **Prof. Dr. Kaya ARDIÇ**, bilimsel araştırma ve tartışmalarda kullanılan kavramları içi boş metaforlarla açıklamak yerine bilimsel kavramların özenle ve titizlikle tanımlanmalarının, net, açık ve kesin olmalarına özen gösterilmesinin yanlış anlamaları ve kafa karışıklıklarını bir ölçüde önleyebileceğini düşündüğünü söyler. Böylelikle, anlatılmak istenilenin daha çabuk ve doğru anlaşılmasına katkıda bulunulacaktır.

Bu noktadan hareketle, -arz ve talep arasında bir “*denge*sizlik durumu” olarak da tanımlanabilecek- kriz kavramı kapsamında, bazı teknik terimlerin net ve kesin bir şekilde tanımlanması gerekmektedir;

Enflasyon/Deflasyon: Fiyatlar genel seviyesinde kalıcı ve uzun süreli artış/azalış demektir.

Durgunluk: Üretimin yavaşlaması, düşmesi, sıfıra yaklaşması ve hatta sıfır olması durumudur.

Stagflasyon: Enflasyon ve durgunluğun İngilizce isimlerinden oluşan hibrit bir kelimedir, durgunluk içerisinde enflasyon anlamını taşır.

⁶ Acar, a.g.e., s.17.

⁷ Lawson, T. (2003). “Why Methodology?”, İnternet Adresi: <http://www.econ.uoa.gr/UA/files/1027030227..pdf>.

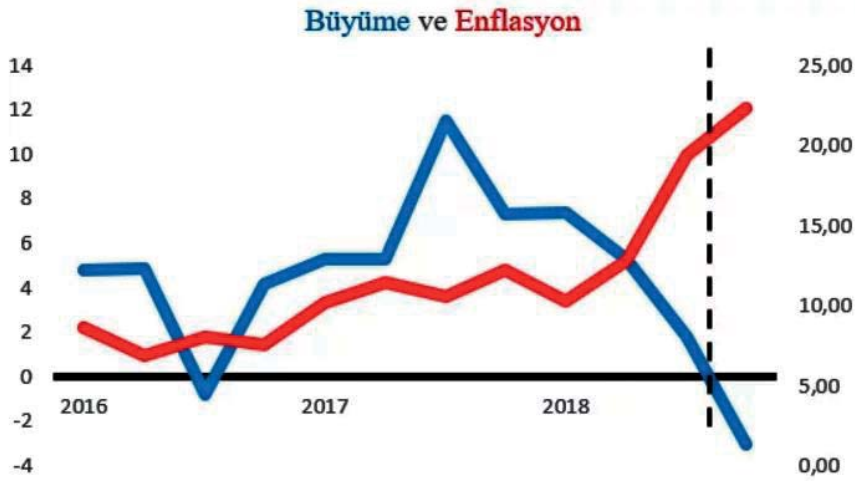
Resesyon: Üretimin en az iki çeyreklik dönemde (en az 6 ay) negatif olmasıdır.

Depresyon: Resesyonun derinleşmesi, bir yılı aşması durumudur.

Slumplasyon: *Slump*; İngilizce çöküş anlamına gelir, *slumflasyon* ise; çöküş içerisinde enflasyon anlamına gelir.

Türkiye’de yakın geçmişte önce stagflasyonu, sonra resesyonu tartışırken artık slumplasyonu tartışıyoruz (Şekil 1). Peki bir ekonomideki “çöküş”ten ne anlamalıyız? Hangi durumda bir çöküşten söz edilmelidir? Türkiye ekonomisi için yeni yeni konuşulmaya başlayan bu kavram daha çok ekonomide “küçülme içerisinde enflasyon” şeklinde tanımlanmaktadır. İlk olarak 1974’te kullanıldığı bilinen bu kavramın küçülme, işsizlik ve enflasyonu içinde barındırdığı bir gerçektir.

Peki kavramsal olarak “çöküş”ü tartışmaya başlarken, yaşanmakta olan çifte kriz süreci küresel bir çöküşü beraberinde getirecek midir? Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemik (küresel salgın) bir hastalık olarak ilan edilen Covid-19’un yayılması ve bu nedenle uluslararası ham petrolün talebinde büyük düşüş olması (Şekil 2), yakıt fiyatlarının daha da düşmesi, Rusya ve Suudi Arabistan arasındaki fiyat savaşı derken, panikle başlayan bu süreç, küresel çapta, insani boyutları da içeren multidisipliner bir trajediye dönüşmektedir.

Şekil 1. Büyüme-Enflasyon.

Kaynak: Eğilmez, M. (2019). Türkiye Slumplasyona Girdi. <http://www.mahfiegilmez.com/2019/03/turkiye-slumplasyona-girdi.html>

Şekil 2. Petrol Fiyatları.

Kaynak: Bloomberg.

Krizlere ilişkin, farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların ortak çabalarının zorunlu olduğu inancından hareketle başlattığım *Multidisipliner Yaklaşım*la *İktisadi Kriz Olgusu* adını taşıyan bu çalışma ile, alanı iktisat olmayan akademisyenleri de iktisadi krizlerin çeşitli disiplinlerdeki etkileri konusunda araştırma yapmaya davet ederek iktisadi kriz konusunun daha geniş bir perspektifle sorgulanmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

Kitap bölümü olarak yazıya dökülen, ampirik çalışmaları da içeren bu değerli araştırmalar, bilimsel makale formatında yazılmış olup, Türkçe ve İngilizce özetler ile başlamaktadır. İktisadi krizlerin sorgulandığı bu bilimsel eserde ilk olarak **Meltem DUĞRU** 2001 krizi ile artan işsizliğin yoksulluk üzerindeki etkisini Türkiye özelinde sorgulayacak. Buna ek olarak **Havva KOÇ** küresel gıda krizinin Türkiye’de yoksulluk üzerine etkisini ampirik olarak sınayacak. **Dr. Öğr. Üyesi Gülgün ÇİĞDEM**, **Merve ALTAYLAR**, **Tuğçe KÖSE** ve **Uzm. Psk. Gonca Gül YILMAZ** da kriz dönemlerinde artan işsizlikle beraber bireylerin tüketim eğilimindeki değişimleri ampirik olarak sınayacaklar. **Prof. Dr. Lut TAMAM**, **Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin DEMİRKOL** ve **Dr. Caner YEŞİLOĞLU** krizlerin ruh sağlığı üzerindeki etkisini sorgulayacaklar. **Dr. Öğr. Üyesi Viktoriia DEMYDOVA** dış müdahale kaynaklı bir krizi; Kırım’ın Rusya Federasyonu tarafından ilhak edilmesi sonrasında bölge ekonomisine olan etkilerini ele alarak inceleyecektir. **Dr. Öğr. Üyesi Zekai ŞENOL** Türkiye, Asya ve 2008 küresel krizlerini neden ve sonuçları ile ele alarak krizlerdeki risk yönetim

eksikliklerini mercek altına alacaktır. **Dr. Semra BOĞA**, Çin’de yaşanan ekonomik yavaşlamanın dünyanın geri kalanına bulaşma ve yayılma etkisini ampirik olarak sınayacaktır. **Dr. Öğr. Üyesi Lokman KANTAR**, BIST 30 firmalarını ele alarak finansal kriz dönemlerinde firmaların sermaye yapılarını inceleyecektir. **Doç. Dr. Volkan ÖNGEL**, **Dr. Öğr. Üyesi Necmettin GÜL** ve **Araş. Gör. Hasan Sadık TATLI** kriz dönemlerinde çevreye olan duyarlılıkta meydana gelen değişimleri tespit edeceklerdir. **Dr. Öğr. Üyesi Serdar KUZU**, **Dr. Öğr. Üyesi Ali KABLAN** ve **Dr. Öğr. Üyesi İsmail Erkan ÇELİK** kriz dönemlerinde konkordato sürecini ele alarak finansal boyutunu araştıracaklardır. Son olarak da **Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZAN** kriz dönemlerinde bir hayatta kalma stratejisi olarak Nörostratejiyi ele alacaktır.

Değerli çalışmaların halkın, öğrenci ve araştırmacıların kullanımına sunulmasında sıkıcı olmaktan uzak kılınabilmesi için görseller ve söylemlerden faydalanılmıştır.

Bilime ve insanlığa yararlı olması dileği ile...

Dr. Öğr. Üyesi Gülgün ÇİĞDEM

İstanbul, Mart 2020.